

DOI: 10.31866/2410-1311.37.2021.236012
УДК 712.253(477.65-25)(091)

РЕТРОСПЕКТИВНИЙ АНАЛІЗ ПАМ'ЯТКИ САДОВО-ПАРКОВОГО МИСТЕЦТВА ПАРКУ «ПЕРЕМОГИ» В МІСТІ КРОПИВНИЦЬКИЙ

Бондар Ігор Савич^{1а}, Швець Ірина Владиславівна^{2а},
Подволоцька Олена Станіславівна^{3а}

¹Доцент, заслужений працівник культури України,
ORCID: 0000-0001-8972-0941, e-mail: bondar_i.s.2018@i.ua,

²Кандидат біологічних наук,
ORCID: 0000-0003-1508-6364, e-mail: iradesign@ukr.net,

³Старший викладач,
ORCID: 0000-0001-6992-6635, e-mail: aseeva_asya@ukr.net,

^аКиївський національний університет культури і мистецтва,
вул. Є. Коновальця, 36, Київ, Україна, 01133

Для цитування:

Бондар, І.С., Швець, І.В., & Подволоцька, О.С. (2021). Ретроспективний аналіз пам'ятки садово-паркового мистецтва парку «Перемоги» в місті Кропивницький. *Питання культурології*, (37), 125-136. doi: <https://doi.org/10.31866/2410-1311.37.2021.236012>.

Анотація

Мета статті — здійснити ретроспективний аналіз парку-пам'ятки садово-паркового мистецтва місцевого значення «Перемоги» в місті Кропивницький у контексті передпроектної пропозиції щодо його реконструкції; проаналізувати основні етапи його історичної трансформації та розвитку; визначити особливості композиційно-архітектурної структури та планування; узагальнити рекомендації щодо шляхів його реконструкції відповідно до історичної цінності та сучасних потреб суспільства. Серед методів дослідження використано низку загальнонаукових: метод документування, порівняльного та системного аналізу, за допомогою яких здійснено збір і аналіз відомостей з літературних джерел; метод класифікації та фактографії стали основою для аналізу різних етапів трансформування та розвитку парку; метод спостереження, фотофіксації та опису сприяли з'ясуванню та узагальненню сучасного стану парку «Перемоги». Наукова новизна. Здійснений ретроспективний аналіз парку «Перемоги» дозволив встановити найбільш значущі етапи формування та розвитку його просторової композиції й стилістичних особливостей протягом майже трьохсотлітньої історії існування, та виявився необхідним передпроектним заходом для здійснення його реконструкції та подальшого збереження. Встановлено, що історія парку «Перемоги» почалася зі створення фруктово-овочового саду в 1764 році;

© Бондар І. С., 2021

© Швець І. В., 2021

© Подволоцька О. С., 2021

Стаття надійшла до редакції: 16.03.2021

надалі характеризувалася чергуванням періодів розквіту та занедбання території, яка поступово видозмінювалася за площею, призначенням і функціональним зонуванням у рекреаційному напрямі (про що свідчить композиційно-ландшафтна оцінка території). Висновки. Результати ретроспективного аналізу парку «Перемоги» є потужним фундаментом для проведення реконструктивних заходів на основі системного підходу (зокрема історичного, факторного, композиційного аналізу та натурального обстеження) з дотриманням основних принципів ландшафтного проектування й урахуванням потреб сучасного суспільства.

■ **Ключові слова:** ретроспективний аналіз; парк-пам'ятка; садово-паркове мистецтво; реконструкція; урбанізоване середовище; суспільство; благоустрій

■ Вступ

Старовинні парки-пам'ятки садово-паркового мистецтва являють собою композиційно цілісні твори на основі синтезу архітектури, пластичних мистецтв і природи. Вони мають величезну історичну, дендрологічну та естетичну цінність, дають можливість відчутти тісний зв'язок різних епох і культур, оцінити працю та перейняти досвід видатних творців паркових ансамблів. Таким чином, старовинні парки-пам'ятки садово-паркового мистецтва, як унікальний пласт культури, потребують охорони та бережливого ставлення у процесі експлуатації, що повинно регламентуватися науково обґрунтованими підходами до проведення реконструктивних робіт з урахуванням сучасних урбоекологічних особливостей. З цієї точки зору ретроспективний аналіз парку-пам'ятки садово-паркового мистецтва місцевого значення «Перемоги» в місті Кропивницький є цілком виправданим та необхідним передпроектним заходом для здійснення його реконструкції та подальшого збереження.

■ Мета статті

Здійснити ретроспективний аналіз парку «Перемоги» — пам'ятки садово-паркового мистецтва місцевого значення в місті Кропивницький у контексті передпроектної пропозиції щодо його реконструкції; проаналізувати основні етапи його історичної трансформації та розвитку; визначити особливості композиційно-архітектурної структури та планування; узагальнити рекомендації щодо шляхів його реконструкції згідно з історичною цінністю та сучасними потребами суспільства.

■ Виклад матеріалу дослідження

Місто Кропивницький має досить багато пам'ятних місць, серед яких пам'ятка садово-паркового мистецтва місцевого значення парк «Перемоги» належить до числа найбільш значущих. Цей мальовничий куточок живої природи здавна відомий місцевим жителям як Міський сад, локалізується біля річки Сугоклія, займаючи площу 39,5 га (рис. 1). На сьогодні парк «Перемоги» має майже тривікову історію, протягом якої він неодноразово видозмінювався за площею, призначенням і функціональним зонуванням (Безтака, 1972; Сиволап та ін., 1972).

Досліджуючи історичні відомості встановлено, що основоположником сучасного парку «Перемоги» вважається Олексій Петрович Мельгунов (1722–1788) – генерал-губернатор Новоросійської губернії та видатний діяч Просвітництва. Саме генерал О. Мельгунов у 1764 році розпочав діяльність по створенню фруктово-овочевого саду, що було першочерговим задумом і дорученням імператриці Катерини II. Місцеві жителі відразу ж прозвали цей сад Казенним, із якого вже в 1765 році до імператорського столу були відправлені перші дині та кавуни (Тютюшкін, 2007; Смирнов, 2011). Таким чином, даний сад з самого початку не був рекреаційним місцем для міщан, а мав виключно утилітарне значення.

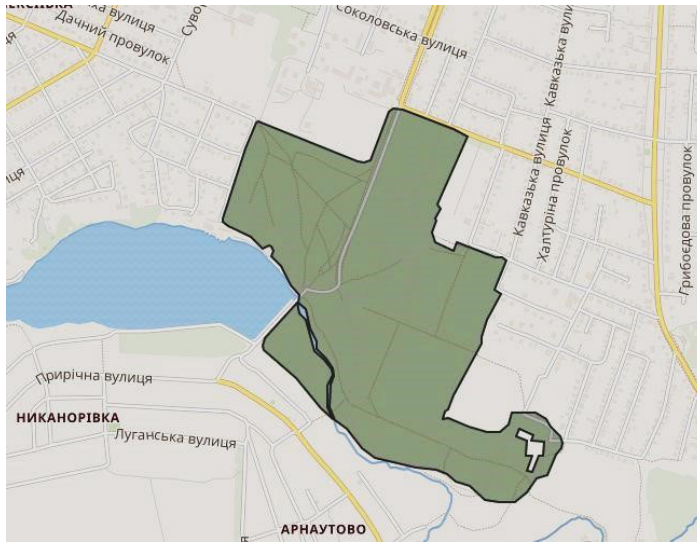


Рис. 1. Територія парку-пам'ятки садово-паркового мистецтва місцевого значення «Перемоги» у структурі міста Кропивницький
Fig. 1. The territory of Victory Park — an object of garden and park art of local significance in the structure of the city of Kropyvnytskyi

З плином часу царський двір втратив інтерес до фруктів і овочів Казенного саду, унаслідок чого його територія почала кочувати з рук в руки, зазнаючи поступової трансформації в рекреаційному напрямі.

З 1819 року розпочався новий етап трансформації та розвитку Казенного саду, що було пов'язано зі зміною його назви та планувальної структури. Відбулося це за сприяння херсонського губернатора графа Карла Францовича Сен-Прі, який запросив до Єлисаветграда садівника, завданням якого було розширити межі саду та надати його планувальній структурі французького смаку шляхом використання елементів регулярного стилю. Таким чином було облаштовано центральну алею та квітники, сплановано зручну дорожньо-стежкову мережу, встановлено купальню на річці Сугоклія. У той час серед жителів міста поширилась назва Міський сад, яка й дотепер залишається часто уживаною (Дорошенко та ін., 2004; Пашутин, 1897).

У 1834 році Єлисаветград повністю перейшов у військове відомство. У віданні військових до Міського саду була приєднана значна частина міської землі, а загальна площа досягла 35 га.

За сприяння графа Дмитра Єрофійовича Остен-Сакена військовослужбовці активно взялися за благоустрій Міського саду. Станом на 1836 рік у саду було розплановано додану територію відповідно до нового функціонального зонування, запроєктовано квітники, розширено дорожньо-стежкову мережу, висаджено красиву соснову алею, розчищено русло річки Сугоклія, обладнано купальню-копанку, побудовано танцювальний зал, встановлено ротонди для тихого відпочинку й будиночки для літнього проживання вищих військових чинів. Саме в цей час Міський сад став відкритим місцем культурного відпочинку всіх жителів міста та його околиць, внаслідок умілого та ретельного планування набув характерних рис парку (Безтака, 1972).

На жаль, у віданні військових Міський сад перебував недовго, оскільки після скасування військових поселень знову повернувся у відання міської влади й почав поступово занепадати (Пашутин, 1897).

У кінці XIX ст. долею Міського саду перейнявся міський голова Олександр Миколайович Пашутін (1878–1905), якому прийшла думка відновити його колишню славу та велич. З 1897 року сад почали активно облагороджувати, зокрема: встановлено буфет, де можна було чотири рази на тиждень насолодитися живою музикою військового оркестру; побудовано перший циклодром, що являв собою невеликий стадіон для проведення змагань з велосипедного спорту; прокладено мережу освітлення найбільш відвідуваних частин саду у вечірній час і трамвайну колію (Пашутин, 1897).

Напередодні Великої Вітчизняної війни Міський сад більше нагадував величний парк завдяки значній площі (39,5 га), планувальному рішенню та проведеному благоустрою, хоча його назва та статус офіційно не змінювалися. Тут були створені прекрасні умови для відпочинку населення, працювали численні атракціони, буфети, спортивні та дитячі майданчики. Сюди залюбки приходили відпочити всією сім'єю (Тютюшкін, 2007; Сиволап та ін., 1972).

Події Великої Вітчизняної війни, звісно ж, не могли не відобразитися на існуванні парку. Зі зрозумілих причин, під час окупації парк сильно постраждав. Значну кількість деревних насаджень було знищено як паливо та будівельний матеріал, майже повністю зруйновано всю інфраструктуру — літній театр, будівлю ресторану та численні буфети, спортивний комплекс і танцювальний майданчик, торгові павільйони, навіть демонтовано трамвайну мережу.

Повоєнні часи для більшості міст відзначилися потужним відновлення інфраструктури, в тому числі місць рекреаційного призначення. Парк «Перемоги» Кропивницького не залишився поза увагою, і невдовзі його планувальну структуру було відновлено й водночас удосконалено на основі оновлення функціонального зонування та дорожньо-стежкової мережі. Було відновлено зелені насадження шляхом посадки молодих саджанців декоративних деревно-чагарникових рослин, облаштовано футбольне поле, баскетбольні та волейбольні майданчики, човникову станцію, на узбережжі річки Сугоклія створено комфортні

умови для пляжного відпочинку, прокладено зручний спуск до води бетонними плитами, встановлено малі архітектурні форми меморіального характеру, безліч дрібних кафе та буфетів (рис. 2). Саме у цей період донедавна всім відомий Міський сад швидко набув рис парку культури і відпочинку, отримав новий статус і назву — парк «Перемоги», нова організація якого кардинально змінила його зовнішній вигляд. Період повоєнних часів можна вважати одним з найбільш значимих у контексті формування сучасного образу парку «Перемоги» (Безтака, 1972; Тютюшкін, 2007).

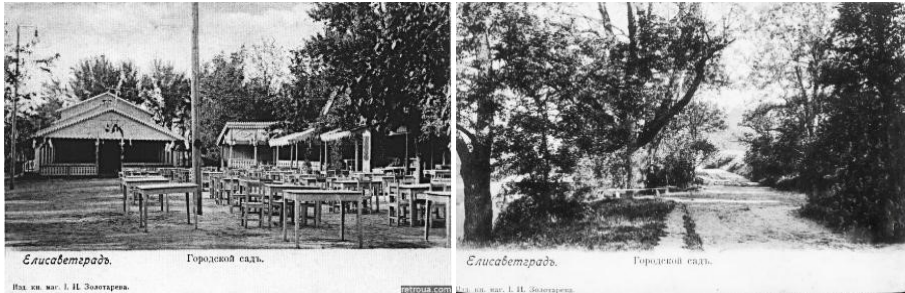


Рис. 2. Історичні фотоматеріали Міського саду (Дорошенко та ін., 2004)
Fig. 2. Historical photographic materials of City Garden (Doroshenko et al., 2004)

Узагальнені результати ретроспективного аналізу парку-пам'ятки садово-паркового мистецтва місцевого значення «Перемоги» у місті Кропивницький, що наведені у таблиці 1, є відображенням найбільш значущих етапів формування та розвитку його просторової композиції й стилістичних особливостей протягом тривалого періоду існування (табл. 1).

Таблиця 1

Результати ретроспективного аналізу пам'ятки садово-паркового мистецтва місцевого значення парку «Перемоги» у місті Кропивницький

Роки основних подій	Особливості розвитку території парку
1764	– висаджено фруктово-овочевий сад (за керівництва генерала О. Мельгунова) згідно з дорученням імператриці Катерини II, який отримав назву Казенний сад.
1795	– передано Казенний сад в оренду губернському секретарю О. Левицькому, який розпочав його трансформацію в рекреаційному напрямі.
1819	– передано Казенний сад у власність міста (за клопотанням Єлисаветградської міської громади та міського голови Івана Фундуклея); – змінено планувальну структуру саду (за сприяння херсонського губернатора графа Сен-Прі) шляхом розширення його меж та впровадження елементів регулярного стилю; – облаштовано центральну алею та квітники, прокладено зручну дорожньо-стежкову мережу, встановлено купальню на річці Сугоклія; – змінено назву саду з Казенного на Міський.

1834-1836	<ul style="list-style-type: none"> – передано Міський сад у військово-відомство міста; – збільшено площу саду до 35 га внаслідок приєднання значної частини міської землі; – розпочато благоустрій нової території Міського саду (за сприяння графа Дмитра Єрофійовича Остен-Сакена); – скореговано планування саду шляхом оновлення функціонального зонування, запроєктовано квітники, розширено дорожньо-стежкову мережу, висаджено соснову алею, розчищено русло річки Сугоклія, обладнано купальню-копанку, побудовано танцювальний зал, встановлено ротонди для тихого відпочинку і будиночки для літнього проживання вищих військових чинів.
1837-1897	– повернення Міського саду у відання міської влади, що призвело до його поступового занедбання.
1897-1906	<ul style="list-style-type: none"> – період розквіту за сприяння міського голови О. Пашутіна; – встановлено буфет з військовим оркестром, побудовано перший циклодром, прокладено мережу освітлення найбільш відвідуваних частин саду у вечірній час, запущено міський трамвай.
1946-1959	<ul style="list-style-type: none"> – повоєнний період, що характеризується відновленням парку. Здійснено оновлення планувальної структури, функціонального зонування, дорожньо-стежкової мережі, декоративних насаджень, облаштовано футбольне поле, баскетбольні та волейбольні майданчики, човникову станцію; – створено комфортні умови для пляжного відпочинку на узбережжі річки Сугоклія, прокладено зручний спуск до води бетонними плитами, встановлено малі архітектурні форми меморіального характеру, безліч дрібних кафе та буфетів; – змінено статус і назву Міського саду на парк «Перемоги».
1968	– рішенням Кіровоградської обласної ради парк «Перемоги» долучено до пам'яток природи місцевого значення.
1972	– рішенням Кіровоградської обласної ради парк «Перемоги» долучено до категорії заповідних парків-пам'яток садово-паркового мистецтва місцевого значення.
1984	– парк «Перемоги» оголошено заповідним об'єктом і долучено до категорії Національних парків-пам'яток садово-паркового мистецтва.
1996	– рішенням Кіровоградської міської ради парк «Перемоги» долучено до категорії земель природоохоронного значення.
2000-2004	– виникнення передумов реформування парку «Перемоги» у ботанічний сад (не здійснено).
2010-2018	– виникнення передумов проведення реконструктивних заходів парку у зв'язку з погіршенням його санітарно-гігієнічного стану, занедбанням спортивних майданчиків, руйнуванням каскадних сходів і дорожньо-стежкового покриття.
2019-2020	– проведено спроби фрагментарної реконструкції парку.

Оцінюючи сучасний стан парку «Перемоги» хочеться зазначити, що порівнюючи з іншими традиційними міськими парками культури та відпочинку він більше схожий на природний заповідник зі значними лісовими масивами. Власні маршрутні обстеження надали можливість зробити висновки, що на його території трапляються рідкісні та червонокнижні представники флори, зокрема двоквітковий крокус (*Crocus biflorus*), мускарі вірменський (*Muscari armeniacum*), тюльпан лісовий (*Tulipa sylvestris*), лілія лісова (*Lilium martagon*), орхідея-гніздів-

ка (*Neottia nidus-avis*), пролісок дволистий (*Scilla bifolia*), любка дволиста й зеленоквіткова (*Platanthera bifolia*, *Platanthera chlorantha*), гроздовник віргінський (*Botrychium virginianum*) (Гончаров, 2011).

Узагальнюючи результати проведеного ретроспективного аналізу та сучасного стану парку-пам'ятки садово-паркового мистецтва «Перемоги» встановлено, що основні проблеми на шляху його реконструкції виникають через розрив між історичним плануванням і сучасними потребами відвідувача.

Майже тривікова історія розвитку даного парку характеризується чергуванням періодів розквіту та занедбання. Найбільш досконала об'ємно-просторова композиція парку (з естетичної та практичної точки зору) була сформована у повоєнний період, однак з плином часу вона також зазнала суттєвої трансформації під впливом потужної урбанізації середовища та соціокультурного розвитку суспільства.

Аналізуючи сучасну планувально-архітектурну структуру території парку «Перемоги» та порівнюючи її з історичною, можна зробити висновок про те, що парк не втратив своєї автентичності, однак його структура не має цілісності, характеризується роздрібленістю та фрагментарністю.

Різнофункціональні зони активного відпочинку з розвагами та атракціонами локалізуються виключно довкола узбережжя річки Сугоклія. Решта території представлена відкритими просторами та лісовими масивами, які суттєво занедбані з санітарно-гігієнічної та естетичної точки зору, потребують належного догляду та благоустрою з урахуванням сучасних потреб суспільства.

Окрім вищезазначеного, на сьогодні територія парку не має чітко вираженої осьової композиції, яка виконувала б функцію «скелета» його планувально-архітектурного рішення. Відповідно до цього дорожньо-стежкова мережа характеризується хаотичністю, представлена численними алеями й доріжками, які не завжди характеризуються належним покриттям та відповідають своєму функціональному призначенню. Результати оцінювання вказують на необхідність корегування дорожньо-стежкової мережі, прокладання цікавих пішохідних маршрутів і екологічних стежок у буферних зонах з урахуванням відновлення історичних елементів території та сучасних потреб відвідувачів. Окрім цього виникає потреба у реконструкції існуючого дорожнього покриття у контексті сучасних альтернативних рішень.

У процесі дослідження встановлено, що більшість території парку «Перемоги» є цілком придатною для рекреації. Рівень виразності та мальовничості існуючих пейзажів значно підвищується просторовою організацією парку в умовах горбистого рельєфу. В цьому відношенні найбільш ефектною є берегова лінія, а також лісові галявини та узлісся барельєфного та горельєфного типу. Це потрібно враховувати при влаштуванні видових точок і панорамних оглядів.

Під час маршрутного огляду території парку визначено ділянки, що є найбільш важливими композиційними вузлами, до числа яких належать вхідні зони, площа довкола каскадних сходів, берегова лінія, буферна зона, майданчики спортивного призначення тощо. Вони безумовно потребують збереження в архітектурно-планувальній структурі парку при проведенні будь-яких реконструктивних заходів.

Відповідно до ретроспективного аналізу парку виявлено, що його насаджень також потребують заходів відновлення та реконструкції, оскільки характеризуються монотонністю й не справляють на глядача належного естетичного ефекту. Це пов'язано насамперед зі збідненням таксономічного складу, простотою ландшафтних композицій, переважанням територій закритого простору, що виявлено в процесі аналізу співвідношення площ закритого, напіввідкритого та відкритого просторів. Зокрема території закритого простору представлені загущеними лісовими масивами, що потребують вибіркового санітарних рубок, подальшого очищення, оптимізації та підвищення декоративного ефекту цікавими композиційними рішеннями узлісь та використанням малих архітектурних форм.

У функціонально-планувальній структурі парку виявлено доцільність відмежування буферної зони з метою збереження цінного біорізноманіття та екологічного виховання людей у контексті охорони навколишнього середовища.

Окрім цього виявлено, що малі архітектурні форми декоративного та утилітарного призначення нерівномірно розташовані по території парку, що потребує оптимізації, оскільки саме вони значною мірою забезпечують повноцінне та комфортне функціонування парку.

■ Висновки

Проведення заходів реконструкції території парку «Перемоги», які наразі є надзвичайно необхідні з точки зору збереження даного парку як пам'ятки садово-паркового мистецтва, охорони біорізноманіття та покращення екології довкілля, є цілком виправданими. Однак формування сучасного образу парку має йти шляхом раціонального функціонального зонування території на основі системного підходу (зокрема історичного, факторного, композиційного аналізу та натурального обстеження об'єкту) з дотриманням усіх основних принципів ландшафтного проектування й урахуванням потреб сучасного суспільства.

Натомість за результатами ретроспективного аналізу території парку «Перемоги» виявлено, що проведені заходи реконструкції кінця ХХ – початку ХХІ ст. характеризуються фрагментарністю, переплануванням окремих ділянок парку з метою зміни функціонального призначення та безсистемними посадками рослин, що пов'язано з відсутністю цілісного проекту реконструкції усього парку. Такі дії призводять до поступової втрати планувально-архітектурної структури та характерних стилістичних особливостей парку, які формувалися протягом багатьох десятиліть.

У контексті перспективи проведення заходів реконструкції парку «Перемоги» потрібно тримати орієнтир на створення такого паркового простору, в якому сучасна людина почувалася б досить комфортно, та водночас могла перейнятися історичним минулим свого рідного краю.

Для ефективності проведення реконструктивних робіт необхідно розробити цілісний план реконструкції парку, щоб не втратити зв'язок між його історичним плануванням і сучасними потребами суспільства. Функціональне зонування парку за умов реконструкції доцільно проводити шляхом ефективного використання його території, однак обов'язково на основі: узагальнення передпроектних ві-

домостей; корегування планувальної структури за умов використання в новому рішенні існуючих композиційних вузлів; формування осьової композиції парку; удосконалення дорожньо-стежкової мережі; збереження архітектурних і ландшафтних елементів паркової композиції; оптимізації зелених насаджень. Своєю чергою оптимізація таксономічного складу та здійснення змін у композиції насаджень парку має відбуватися з урахуванням сучасних селекційних досягнень у галузі декоративного садівництва, відповідності природно-кліматичних умов росту і розвитку рослин, їхньої стійкості до антропогенного навантаження урбанізованого середовища.

■ Список використаних джерел

- Безтака, П. М. (1972). *Кіровоград: історико-краєзнавчий нарис*. Промінь.
- Гончаров, О. С. (Упоряд.). (2011). *Ботанічні раритети Кіровоградщини*. ПОЛІМЕД-Сервіс.
- Дорошенко, С. М., Саміляк, Т. С., Урсол, Г. М., Надутенко, О. В., Шалюта, І. М., Ткаченко, В. О., Грищук, С. В., Ауліна, В. П., Давидов, Д. С., Старикова, І. П., Корнілов, О. М., Орел (Бондар), С. В., Мезенцева, Л. В., Мінаєв, А. П., & Петренко, А. П. (Уклад.). (2004). *Місто і люди. Єлисаветград-Кіровоград, 1754–2004*: Ілюстрована енциклопедія. Імекс-ЛТД.
- Пашутин, А. Н. (1897). *Исторический очерк г. Елисаветграда*. Лито-типография бр. Шполинских.
- Сиволап, Д. С., Безтака, П. М., Вогульський, А. А., Бублик, І. О., Дратвер, Б. Л., Зайцев, В. М., Калініченко, В. Л., Оліфіренко, І. П., Піскунов, О. К., Сухаревська, Н. П., & Цись, В. О. (Ред.). (1972). *Історія міст і сіл Української РСР. Кіровоградська область*. Головна редакція УРЕ АН УРСР.
- Смирнов, Я. Е. (2011). *Алексей Петрович Мельгунов*. Издательский дом Ярослав Мудрый.
- Тютюшкін, Ю. В. (2007). Коментарий к статье В. Постолатия в "Кировоградской правде" от 11/VI-91 г. "Парки Елисаветграда". В *Кіровоградський краєзнавчий вісник* (Вип. 1, с. 145–149). Центрально-Українське видавництво.

■ References

- Beztaka, P. M. (1972). *Kirovograd: istoryko-kraieznavchyi narys [Kirovograd: historical and local lore essay]*. Promin [in Ukrainian].
- Doroshenko, S. M., Samylyak, T. S., Ursol, H. M., Nadutenko, O. V., Shaliuta, I. M., Tkachenko, V. O., Hryshchuk, S. V., Aulina, V. P., Davydov, D. S., Starykova, I. P., Kornilov, O. M., Orel (Bondar), S. V., Mezentseva, L. V., Minaiev, A. P., & Petrenko, A. P. (Comps.). (2004). *Misto i liudy. Yelysavethrad-Kirovograd, 1754–2004 [City and people. Yelisavetgrad-Kirovograd, 1754–2004]*: Illustrated encyclopedia. Imeks-LTD [in Ukrainian].
- Honcharov, O. S. (Comp). (2011). *Botanichni raryety Kirovogradshchyny [Botanical rarities of Kirovograd region: a guide for environmentalists]*. POLIMED-Servis [in Ukrainian].
- Pashutin, A. N. (1897). *Istoricheskiy ocherk g. Elisavetgrada [Historical sketch of Elisavetgrad]*. Lito-tipografiya br. Shpolinskikh [in Russian].
- Smirnov, Ya. E. (2011). *Aleksey Petrovich Mel'gunov [Alexey Petrovich Melgunov]*. Izdatel'skiy dom Yaroslav Mudryy [in Russian].

Syvolap, D. S., Beztaka, P. M., Vohulskyi, A. A., Bublyk, I. O., Dratver, B. L., Zaitsev, V. M., Kalinichenko, V. L., Olifirenko, I. P., Piskunov, O. K., Sukharevska, N. P., & Tsys, V. O. (Eds.). (1972). *Istoriia mist i sil Ukrainskoi RSR. Kirovohradska oblast [History of towns and villages of the Ukrainian SSR. Kirovograd region]*. Holovna redaktsiia URE AN URSR [in Ukrainian].

Tiutiushkin, Yu. V. (2007). Kommentaryi k state V. Postolatyia v "Kyrovohradskoii pravde" ot 11/VI-91 h. "Parky Elysavethrada" [Commentary on the article by V. Postolatyi in "Kirovograd Pravda" of 11 / VI-91 "Parks of Elisavetgrad"]. In *Kirovohradskyi kraieznavchyi visnyk [Kirovograd local lore bulletin]* (Iss. 1, pp. 145–149). Tsentralno-Ukrainske vydavnytstvo [in Russian].

VICTORY PARK IN THE CITY OF KROPYVNYTSKYI AS AN OBJECT OF GARDEN AND PARK ART. RETROSPECTIVE ANALYSIS

Ihor Bondar^{1a}, Iryna Shvets^{2a}, Olena Podvolotska^{3a}

¹Associate Professor, Honored Worker of Ukraine Culture,
ORCID: 0000-0001-8972-0941, e-mail: bondar_i.s.2018@i.ua,

²PhD in Biological Sciences,
ORCID: 0000-0003-1508-6364, e-mail: iradesign@ukr.net,

³Senior Lecturer,
ORCID: 0000-0001-6992-6635, e-mail: aseeva_asya@ukr.net,

^aKyiv National University of Culture and Arts,
Kyiv, Ukraine

Abstract

The purpose of the article is to carry out a retrospective analysis of Victory Park (Park Peremohy) in the city of Kropyvnytskyi as an object of garden and park art of local significance in the context of the pre-project proposal for its reconstruction; analyse the main stages of its historical transformation and development; to determine the features of the compositional and architectural structure and planning; to summarize recommendations on how to reconstruct it in accordance with the historical value and modern needs of society. The research methodology inter alia includes a number of general scientific methods: the method of documentation, comparative and system analysis, which was used to collect and analyse information from literary sources; the method of classification and factography became the basis for the analysis of various stages of transformation and development of the park; the method of observation, photo recording and description helped to clarify and generalise the current state of Victory Park. Scientific novelty. The retrospective analysis of Victory Park allowed us to establish the most significant stages of the formation and development of its spatial composition and stylistic features during the almost three-hundred-year history of its existence, and proved to be a necessary pre-project measure for its reconstruction and further preservation. The article demonstrates that the history of Victory Park began with the creation of a fruit and vegetable garden in 1764; later it was characterised by alternating periods of prosperity and neglect of the

territory, gradually changing in area, purpose and functional zoning in a recreational direction (as evidenced by the compositional and landscape assessment of the territory). Conclusions. The results of the retrospective analysis of Victory Park are a firm foundation for reconstruction works based on a systematic approach (in particular, historical, factor, compositional analysis and field survey) in compliance with the basic principles of landscape design and taking into account the needs of modern society.

■ **Keywords:** retrospective analysis; park; garden and park art; reconstruction; urbanized environment; society; improvement

■ РЕТРОСПЕКТИВНИЙ АНАЛІЗ ПАМ'ЯТНИКА САДОВО-ПАРКОВОГО ИСКУССТВА ПАРКА «ПОБЕДЫ» В ГОРОДЕ КРОПИВНИЦЬКИЙ

■ **Бондарь Игорь Саввич^{1а}, Швець Ирина Владиславовна^{2а}, Подволоцкая Елена Станиславовна^{3а}**

■ *¹Доцент, заслуженный работник культуры Украины, ORCID: 0000-0001-8972-0941, e-mail: bondar_i.s.2018@i.ua,*

²Кандидат биологических наук, ORCID: 0000-0003-1508-6364, e-mail: iradesign@ukr.net,

³Старший преподаватель, ORCID: 0000-0001-6992-6635, e-mail: aseeva_asya@ukr.net,

^аКиевский национальный университет культуры и искусств, Киев, Украина

■ Аннотация

Цель исследования — осуществить ретроспективный анализ парка-памятника садово-паркового искусства местного значения «Победы» в городе Кропивницкий в контексте предпроектного этапа к осуществлению его реконструкции; проанализировать основные этапы его трансформации и развития; определить ценные композиционно-архитектурные элементы; изучить особенности планирования и обобщить рекомендации относительно путей его реконструкции согласно исторической ценности и современных потребностей общества. В числе методов исследования использованы общенаучные: метод документирования, сравнительного и системного анализа, с помощью которых осуществлен сбор и анализ сведений из литературных источников; метод классификации и фактографии стали основой для анализа различных этапов трансформации и развития парка; метод наблюдения, фотофиксации и описания способствовали выяснению и обобщению современного состояния парка «Победы». Научная новизна. Проведенный ретроспективный анализ парка «Победы» позволил обобщить информацию о наиболее значимых этапах формирования и развития его пространственной композиции и стилистических особенностей в течение почти трехвековой истории существования, и является необходимым предпроектным этапом для осуществления его реконструкции и дальнейшего сохранения. Установлено,

что история парка «Победы» началась с создания фруктово-овощного сада в 1764 году; в дальнейшем характеризовалась чередованием периодов расцвета и запустения территории, постепенно видоизменявшейся по площади, назначению и функциональному зонированию в рекреационном направлении (о чем свидетельствует проведенная композиционно-ландшафтная оценка территории). Выводы. Результаты ретроспективного анализа парка «Победы» являются мощным фундаментом для проведения реконструктивных работ на основании системного подхода (в частности исторического, факторного, композиционного анализа и натурного обследования) с соблюдением основных принципов ландшафтного проектирования и с учетом потребностей современного общества.

■ **Ключевые слова:** ретроспективный анализ; парк-памятник; садово-парковое искусство; реконструкция; урбанизированная среда; общество; благоустройство